

Ерфан В.Й., Газуда С.М.

ІНВЕСТИЦІЙНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПРОДОВОЛЬЧОЇ СФЕРИ РЕГІОНУ

В статті розкрито окремі аспекти інвестиційного забезпечення продовольчої сфери Закарпатської області. Проаналізовано інвестиційну привабливість України, в тому числі й Закарпатської області за видами економічної діяльності, товарну структуру експорту-імпорту продовольчої продукції та зовнішню торгівлю товарами регіону з сусідніми державами-членами ЄС, а також рівень освоєння екоінвестицій за рахунок різних джерел фінансування спрямованих на охорону навколишнього природного середовища.

Ключові слова: інвестиційне забезпечення, продовольча сфера, інвестиційна привабливість, експорт-імпорт продовольчої продукції, освоєння екоінвестицій.

ВСТУП

Забезпечення збалансованого розвитку економіки будь-якої держави та її регіонів в значній мірі залежить від інвестиційних процесів, всебічного оновлення виробництва й створення ринкової інфраструктури. Активізація інвестиційних процесів прискорює відтворювальні процеси і безпосередньо впливає на ефективність ринкових перетворень. За умов ринкового господарювання розвиток видів економічної діяльності продовольчої сфери повинен базуватися на виробництві конкурентоспроможної продукції, що здатна витримувати ринкову кон'юнктуру та користуватись попитом у споживача.

Важливим джерелом інвестиційних ресурсів продовольчого комплексу є іноземний капітал. Заінтересованість іноземних інвесторів полягає в швидкості обігу капіталу, що в результаті зменшує інвестиційні ризики. При цьому, необхідним є створення сприятливих умов для залучення як іноземних, так і вітчизняних інвестицій.

Методологічним та прикладним аспектам інвестування, розвитку інвестиційної діяльності різних видів економічної діяльності присвячені наукові дослідження та публікації вчених-економістів: М. В. Газуди, В. К. Збарського, М. А. Лендела, В. П. Мікловди, І. П. Мойсеєнка, В. І. Мацибори, В. П. Прадуна, А. А. Чалого та ін. Однак подальшого дослідження потребують питання регіонального розвитку продовольчої сфери з врахуванням інвестиційних надходжень.

Метою дослідження є особливості інвестиційного забезпечення продовольчої сфери, передусім за рахунок залучення іноземних інвестицій.

У роботі використано методи аналізу, в тому числі економіко-статистичний та порівняльний, а також синтезу та експертні оцінки автора стосовно особливостей інвестиційної діяльності у забезпеченні продовольчої безпеки регіону.

РЕЗУЛЬТАТИ ДОСЛІДЖЕННЯ

Регіональний продовольчий комплекс являє собою єдину систему, єдиний інтегрований механізм, що з'єднує різні елементи системи, орієнтуючи їх на загальну мету – ефективний розвиток ринку продовольства. При цьому, регіон характеризуються вигідним геополітичним розташуванням, що сприятиме активізації залучення іноземних інвестицій в економіку краю, оскільки межує з чотирма європейськими державами, а саме: Угорщиною, Польщею, Словаччиною Румунією, і перебуває на перехресті міжнародних транспортних коридорів „Північ-Південь” і „Схід-Захід”, що створює сприятливі умови для адаптації зарубіжного досвіду аграрного господарювання, зовнішньоекономічних контактів з суб'єктами сільськогосподарського виробництва, підвищує роль цієї території в інтеграції України в європейські структури [4, с. 39-50].

Транспортна доступність Закарпатської області стимулює ріст спільного підприємництва, сприяє інвестуванню коштів вітчизняних і зарубіжних інвесторів в аграрний сектор економіки краю та підприємства харчової промисловості. Станом на 01.01 2010 р. із усіх 355,0 млн. дол. США прямих іноземних інвестицій, які надійшли в область, у виробництво харчових продуктів, напоїв та тютюнових виробів (підсекція DA, за КВЕД відноситься до секції D – переробна промисловість) було вкладено 41,3, або 11,6% проти 18,1 млн. дол. США на початок 2006 р. [11, с. 240].

Серед зовнішніх чинників досить важливим є реноме країни та її регіонів на ринку інвестицій, що значною мірою залежить від рівня законодавчого захисту іноземних інвестицій та можливості вивозу прибутків [1, 2, 7]. Інвестиційну привабливість України, в тому числі Закарпатської області, за видами економічної діяльності

характеризує табл. 1.

Таблиця 1 Прямі іноземні інвестиції в Україну та Закарпатську область за видами економічної діяльності*
(на початок року; млн. дол. США)

Види економічної діяльності	Секції та інші підрозділи КВЕД	Україна					В тому числі Закарпатська область				
		2006	2008	2009	2009, % до:		2006	2008	2009	2009, % до:	
					2006	2008				2006	2008
Всього		16890,0	29542,7	35723,4	211,5	120,9	244,3	345,3	335,8	137,4	97,2
<i>в тому числі на 1 особу, дол. США</i>		359,9	637,7	775,3	215,4	121,6	210,0	278,4	286,9	136,6	103,1
<i>За провідними видами економічної діяльності у продовольчій сфері</i>											
Сільське господарство, мислив-ство, лісове господарство	Секція А	298,6	557,1	803,2	269,0	144,2	4,9	3,0	3,0	61,2	100,0
сільське господарство, мислив-ство та пов'язані з ними послуги	Розділ 01	292,0	552,7	799,0	273,6	144,5	1,5	1,7	1,6	106,7	94,1
лісове господарство	Розділ 02	6,6	4,4	4,2	63,6	95,4	3,3	1,4	1,4	42,4	100,0
Рибальство, рибництво	Секція В	2,1	0,5	5,3	252,4	1060,0	-	-	-	-	-
Виробництво хар-чових продуктів, напоїв та тютю-нових виробів	Підсекція DA	1169,3	1564,0	1655,5	141,6	105,8	37,6	41,7	39,9	106,1	95,7
Разом:		1768,6	2678,7	3267,2	184,7	122,0	47,3	47,8	45,9	97,0	96,0
Аналізовані види, % до підсумку		10,5	9,1	9,1	x	x	19,4	13,87	13,7	x	x
<i>В тому числі, Сільське господарство, мислив-ство, лісове господарство</i>	Секція А	1,8	1,9	2,2	x	x	2,0	0,9	0,9	x	x
Виробництво хар-чових продуктів, напоїв та тютю-нових виробів	Підсекція DA	6,9	5,3	4,6	x	x	15,4	12,1	11,9	x	x

*Розраховано за джерелами: [9, с. 748, 749; 3, с. 271; 8, с. 273; 10, с. 273]

У 2009 р. порівняно з 2006 р. (табл. 1) прямі іноземні інвестиції (ПІІ) в економіку України зросли більше ніж у 2,1 рази, або на 18,8 млрд. дол. США, а порівняно з 2008 р. – в 1,2 рази, або на 6,2 млрд. дол., а в Закарпатській області відповідно в 3,4 рази, або на 101 млн. дол., а порівняно з 2008 р. зменшились на 2,8%, або на 9,5 млн. дол. США. Регіон значно відстає від України в обсягах ПІІ в розрахунку на 1 особу. Так, якщо в економіку України у 2006 р. на 1 особу було внесено 359,9, то в Закарпатську область – тільки 210,0 дол. США, а в 2009 р. відповідно 775,3 та 286,9 дол. США.

В аналізованих видах економічної діяльності у сфері продовольчої безпеки частка ПІІ в економіку України у 2006 р. становила 10,5% до всього обсягу таких інвестицій, в Закарпатській області 19,4%, у 2009 р. відповідно 9,1 та

КС				2008				2008			
Польща	16,7	52,5	38,8	73,9	6,1	51,0	24,2	47,4	10,6	1,5	14,6
Румунія	0,2	15,4	16,5	107,1	1,6	13,7	9,9	72,3	-1,4	1,7	6,6
Словаччина	41,4	102,7	65,9	64,2	20,8	103,8	27,6	26,6	20,6	-1,1	38,3
Угорщина	166,4	612,4	424,2	69,3	76,3	409,7	106,2	25,9	90,1	202,7	318,0
Разом:	224,7	783,0	545,4	69,6	104,8	578,2	167,9	29,0	119,9	204,8	377,5
Довідково з країнами:											
світу	605,5	1220,8	935,0	76,6	614,4	1866,1	952,9	51,1	-8,9	-645,3	-17,9
Європи	502,6	1133,4	849,7	75,0	514,1	1584,0	616,8	38,9	-11,5	-450,6	232,9
Торгівля Закарпатської області з аналізованими країнами, % до:											
країн світу	37,1	64,1	58,3	x	17,1	31,0	17,6	x	x	x	x
країн Європи	44,7	69,1	64,2	x	20,4	36,5	27,2	x	x	x	x

*Розраховано за джерелами: [8, с. 558, 559, 621, 622; 3, с. 49, 50; 9, с. 597, 598, 644, 645].

Дослідження (табл. 3) свідчать про такі тенденції у зовнішній торгівлі товарами Закарпатської області із сусідніми державами-членами ЄС останньої і передостанньої хвиль розширення (Польща, Словаччина та Угорщина з 2004 р., а Румунія з 2007 р.), які одночасно є засновниками Карпатського єврорегіону:

- у цілому експорт товарів у ці країни в 2009 р. збільшився у 2,4 рази або на 320,7 млн. дол. США порівняно з 2004 р., а з 2008 р. навпаки зменшився у 1,4 рази або на 237,6 млн. дол., імпорт відповідно у 1,6 або на 63,1 млн. дол. та зменшився порівняно з 2008 р. у 3,4 рази, або на 410,3 млн. дол. США;
- найбільші обсяги в експорті-імпорті товарів припадають на Угорщину, в меншій на Словаччину та Польщу. В Румунію експорт товарів за цей період зріс у 82,5 разів (з 0,2 до 16,5 млн. дол. США), а імпорт майже у 6,2 рази (з 1,6 до 9,9 млн. дол. США) порівняно з 2004 р. Однак у 2009 р. порівняно з 2008 р. імпорт товарів знизився в 1,4 рази або на 3,8 млн. дол. США;
- аналізовані сусідні держави – засновники Карпатського єврорегіону – є основними партнерами регіону в експорті товарів, оскільки у 2009 р. частка аналізованих країн на світовому ринку товарів становила 58,3%, а до країн Європи – 64,2 %. З аналізованих країн імпортується більше третини товарів стосовно усіх західноєвропейських країн.

Загалом сальдо торгівлі регіону з сусідніми державами було позитивним в усіх аналізованих роках, в тому числі й з країнами Європи в цілому, у той час як з країнами світу цей показник від'ємний.

В умовах ринкового господарювання все більше уваги звертається на конкурентоспроможність сільгосппродукції не тільки за якістю, але й стосовно її екологічності, як сукупності властивостей і характеристик, що забезпечують задоволення потреб споживачів на вищому або однаковому рівні з аналогічною продукцією конкурентів того чи іншого виду економічної діяльності (секції КВЕД) за прийнятної для них (споживачів) ціни. Конкурентоспроможність продукції за якістю підвищує і конкурентоспроможність підприємства як суб'єкта ринку, під якою розуміють його здатність виробляти конкурентоспроможну продукцію і забезпечувати її збут. Якісна продукція забезпечує вищу прибутковість виробництва і фінансову стійкість підприємства, підвищує його імідж, сприяє виходу підприємства на світовий ринок, повніше задовольняє потреби суспільства в ній, завдяки чому в державі формується більш сприятливий попит на його продукцію. Водночас важливе місце відводиться екоінвестиціям. Рівень освоєння екоінвестицій за рахунок різних джерел фінансування на охорону навколишнього природного середовища регіону характеризує табл. 4.

Таблиця 4 Капітальні екоінвестиції, їх структура та поточні витрати на охорону навколишнього природного середовища Закарпатської області*

Показники	2000	2009	2009, % до 2000
<i>Фактично витрачено екоінвестицій, млн. грн.</i>			
Всього	3,2	2,9	90,6
<i>у тому числі,</i> власні кошти	0,4	2,4	600,0
кошти державного бюджету	0,2	0,5	250,0
кошти місцевих бюджетів	2,6	0,0	-
інші джерела фінансування	-	0,0	-
<i>Структура капітальних екоінвестицій та поточних витрат, %</i>			
Всього	100,0	100,0	2009 до 2000, у в.п.
<i>у т. ч. за напрямками,</i> охорона атмосферного повітря і проблем зміни клімату	58,8	2,0	-56,8

очищення зворотних вод	-	48,1	48,1
поводження з відходами	17,6	7,0	-10,6
захист і реабілітація ґрунту, підземних і поверхневих вод	-	4,2	4,2
зниження шумового і вібраційного впливу	-	-	-
збереження біорізноманіття і середовища існування	23,5	20,2	-3,3
напрямки природоохоронної діяльності	-	18,5	18,5

*Розраховано за джерелом: [11, с. 526]

Фактичні витрати стосовно екоінвестицій (табл. 4) у 2009 р. порівняно з 2000 р. зменшились на 9,4%. Такі витрати в основному здійснюються за рахунок власних коштів товаровиробників, оскільки у 2009 р. із 2,9 млн. грн. ними вкладено 2,4 млн. грн., або 82,6%. Водночас за рахунок коштів державного бюджету екоінвестицій становили тільки 0,5 млн. грн. (17,2%), і взагалі відсутні інвестиції з боку місцевих бюджетів та інших джерел фінансування. Це свідчить про недостатню державну підтримку в забезпеченні капітальних екоінвестицій на охорону довкілля, а відтак і сільськогосподарські угіддя. Зменшується частка капітальних екоінвестицій та поточних витрат на охорону атмосферного повітря і проблем зміни клімату (зниження у 2009 р. порівняно з 2000 р. на 56,8 відсоткових пункта). Це ж стосується і поведження з відходами, а також збереження біорізноманіття і середовища існування. Проблема охорони атмосферного повітря в регіоні забезпечується за рахунок високого рівня лісистості, оскільки ліси та інші лісовкриті площі станом на 1 січня 2010 р. становили 724,1 тис. га, або 56,8% всієї площі земель (території) регіону [11, с. 520].

Адсорбуюча роль лісових ресурсів у нейтралізації вуглекислого газу та інших викидів незаперечна і підвищує екологічну стійкість сільськогосподарських угідь, водних територій та продукції побічного користування лісу. Відмітимо також, що на угіддях сільськогосподарського призначення, особливо орних землях, на яких вирощується картопля у Міжгірському, Рахівському районах та інших високогірних територіях, відсутня наявність колорадського жука, а це є запорукою вирощування екологічно чистої продукції без застосування отрутохімікатів і пестицидів.

ВИСНОВКИ

Вигоди геоелекономічного та географічного розташування Закарпаття безпосередньо впливають на можливості розширеного відтворення продовольчої сфери та сприяють раціональному використанню сукупності еколого-елекономічних та соціальних особливостей регіону нині й у майбутньому. Транспортна доступність регіону стимулює ріст спільного підприємництва, сприяє інвестуванню коштів як вітчизняних, так і зарубіжних інвесторів у продовольчу сферу. При цьому, залучення інвестицій багато в чому залежать від рівня законодавчого захисту іноземних інвестицій та можливості вивозу прибутків.

Для держави та її регіонів важливим чинником є зовнішньоторговельні відносини із суміжними прикордонними країнами. У структурі зовнішньої торгівлі Закарпатської області продовольчою продукцією значна роль відводиться сусіднім державам-членам ЄС останньої і передостанньої хвиль розширення (2004, 2007 р.). Сальдо торгівлі регіону з сусідніми державами було позитивним як у 2004, так і в 2009 р., в той час як з країнами світу та Європи цей показник від'ємний.

З метою розширення можливостей щодо вирощування екологічно чистої сільськогосподарської продукції важливим є залучення інвестицій у сферу екологізації видів економічної діяльності аграрного сектору, впровадженню екологічно чистих технологій аграрного виробництва тощо. Дослідження свідчить про недостатню державну підтримку в забезпеченні капітальних екоінвестицій на охорону навколишнього природного середовища, а відтак і сільськогосподарські угіддя з вирощування передусім екологічно чистої продукції.

ПЕРЕЛІК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Дяченко Б. Ресурсний потенціал окремих найбільш розповсюджених видів продукції недревного рослинного походження лісового комплексу Закарпаття / Б. Дяченко, П. Студеняк, І. Дяченко та ін. // Стратегія сталого розвитку Закарпаття: еколого-елекономічні та соціальні моделі: матеріали регіональної науково-практичної конференції. – Ужгород: Патент, 2001. – 550 с.
2. Економіка аграрного сектору : [навч. посіб.] / В. К. Збарський, М. А. Лендел, В. І. Мацибора, А. А. Чалий; за ред. чл.-кор. УААН, професора М. А. Лендела. – К. : НУБіП України, 2009. – 410 с.
3. Економічне і соціальне становище Закарпатської області: статистичний бюлетень за січень 2009 р. / Головне управління статистики у Закарпатській області; відповідальний за випуск Гриник Г. Д. – Ужгород, 2009. – 133 с.
4. Лендел М.А. Особливості аграрного господарювання в Карпатському регіоні / М. А. Лендел, М. В. Газуда, Н. М. Жулканич // Науковий вісник Ужгородського університету. Серія „Економіка”. – Випуск 18. – Ужгород, 2005.

– С. 39-50.

5. Мікловда В. П. Агропромислове виробництво регіону в умовах ринкових трансформацій / В. П. Мікловда, М. В. Газуда. – Ужгород : Ліра, 2008. – 224 с.
6. Мойсеєнко І. П. Інвестування : [навч. посіб.] / І. П. Мойсеєнко. – К. : Знання, 2006. – 490 с.
7. Прадун В.П. Сталій розвиток регіональних і агропромислових комплексів / В. П. Прадун; НАН України. Об'єдн. ін-т економіки. – Київ, 2005. – 256 с.
8. Статистичний збірник „Регіони України” / за ред. О. Г. Осауленка. – Ч. II. – К., 2007. – 823 с.
9. Статистичний збірник „Регіони України”/ Державний комітет статистики України, 2010; за ред. О. Г. Осауленка. – Ч. II. – К., 2010. – 807 с.
10. Статистичний щорічник України за 2009 рік / Державний комітет статистики України; за ред. О. Г. Осауленка. – К. : Державне підприємство „Інформаційно-аналітичне агентство”, 2010. – 566 с.
11. Статистичний щорічник Закарпаття за 2009 / Головне управління статистики у Закарпатській області; за ред. Г. Д. Гриник. – Ужгород, 2010. – 543 с.

Одержано 23.05.2012р

О **Ерфан Віталій Йосипович**, к.е.н., доцент кафедри міжнародного бізнесу та світової політики Закарпатського державного університету
Газуда Сергій Михайлович, аспірант кафедри економіки, менеджменту та маркетингу ДВНЗ "Ужгородський національний університет"